

Gaddin »Yläsatakunta» suomennettu.

PEHR ADRIAN GADD: **Ylä-Satakunnan oloja 1700-luvun puolivälissä.** Suom. Kaapo Murros. Tampereen Hist. Seuran julkaisuja V. Tampere 1946. Siv. 148.

Tämän »taloustieteellisen kuvauskokeen» alue käsittää Vesilahden, Lempäälän, Pirkkalan, Messukylän, Kangasalan, Oriveden, Ruoveden ja Keuruun vanhat pitäjät, ja itse kuvauksen piiriin kuuluvat näiden paikkakuntien muinaismuistot, pinnanmuodostus, vedet, säät ja luonnonilmiöt, kasvisto, eläimistö ja riistan pyyntitavat, kansan esittely, kuten ulkonäkö, vaatetus, hedelmällisyys, ruoat, juomat ja taudit. Edelleen on kuvailtuna rakennukset, kaskeaminen, tervanpoltto, kalastus, metsästys, niityt, karjanhoito, peltoviljelys ja kauppa. Vielä teos sisältää huomautuksia seudulla vallitsevasta »autiudesta ja asukkaiden vähälukuisuudesta». Nykyaikainenkin lukija ihailee nuoren Gaddin suurta tietomäärää ja kriittistä otetta, mikä erityisesti tulee näkyviin, jos vertaa teosta toisiin samanaikaisiin tai myöhempiinkin paikalliskuvauksiin.

Virittäjän lukijoita kiinnostavat erityisesti teokseen alunperin kuuluneet kansankieliset termit: *auma* s. 64, *haude* 131, *havtanauris* 111, *huhta* 122, *humala* 143, *Junkkari* (-Jumala) 21, *junttinauris* (Junti Nauris) 73, *juovukka* 74, *karhunputki* (Gaddin mukaan karhun mieliruokaa) 77, *kaski* 122, *kattosonta* 139, *kohomuikku* 87, *koivashumala* 143, *Käräjän törmä* 21,

Lapin kota 18, *lepo* 'karjan makuuaukio metsässä' 130, *luura* (Lura) 'suomalainen olut' 118 (ks. Vir. 1934, 230—), *mahlaja* 114, *mekko* 106, *metsäsianpouta* (mättä sian pouta) 80, *muikku* 87, *mäihä* 114, *mämmi* 113, *pahka* (Pun Pahcat) 132, *pantio* 112, *para* 55, *pujo* (*suopujo*) 'soissa elävä käärmeen tapainen eläin' 88, *rieskamaa* 122, *Ristikangas* 19, *seuna* 123, *sydämentauti* 118, *syöväntaikina* 113, *tarhapöllö* 84 ja *tuhkuri* 'vesikko' 80. Oma mielenkiintonsa on myös paikallisilla suomalaisilla sananparsilla: *Iden Suvi*, *Iden Talvi*, *Iden Ilmat Ilkiämmät*, *Pohjasen Paccaset Pahemmat* 50; *Satexi auringon sappi*, *Selväxi Cuunkehi* 53 ja *Tasan yö*, *tasán päivä*, *tasán mun kaxi jalkani* (sanoo kurki päiväntasauksen aikoina) 81.

Suomentaja on liittänyt teoksen alkuun Gaddia esittelevän johdannon. Sensijaan sisällysluettelo sekä paikannimi- ja asiahakemisto puuttuvat. Viimeksi mainittuun olisi voinut ottaa sellaisia viittauksia kuin esim. aita 137, haukanpyynti 84, havulanta 25, helmenpyynti 37, huoneiden maalaaminen 26, jyrä 136, karhunpyynti 79, kasvivärit 69, kylvöleipä 110, lainkaaret 21, lanta 25, 130, 136—, lehmisavu 102, lääkekasvit 64—, maksasta ennustaminen 56, *Matinpäivä* 49, muinaisrannat 19, naurishauta 111, niitty 127, olut 114, riihi 121, savi parannusaineena 26, seittivoide 103, talouskasvit 64—, takkavitse 128, teerenpyynti 83—, tuomenoksat 65, tupakointi (naiset) 144, uhrioksat 19, viikate 127, välikatto 120, värjäys 29, 69— ymm.

Suomennos on selkeä ja asiallinen. Tietysti virheitä ja hairahduksia voi löytää, esim. s. 41 »Pikku-Rauma», p.o. Vähä-Rauma, s. 98 »naarakset ja koirakset» (!), s. 134 »ne vetäisivät rahkeilla ja hiloilla», p.o. siloilla.

Tampereen Historiallinen Seura ansaitsee kauniin kiitoksen toimeilaisuudestaan.

K. Vna.